

KORTRAPPORT

Finansiellt välbefinnande och allmän hälsa i Sverige

17 januari 2024

Sammanfattning

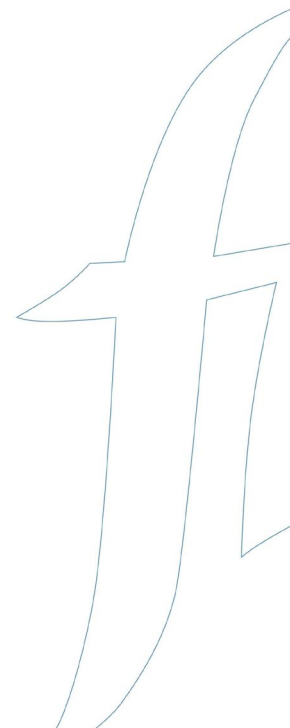
Vår privatekonomi formar vår vardag, våra förutsättningar och vår hälsa, och vice versa. Den här undersökningen belyser sambandet mellan den ekonomiska och allmänna hälsan i Sverige. Resultatet visar att majoriteten har en positiv syn på både sin ekonomi och sin hälsa. Däremot hänger ekonomisk oro och stress samman med sämre allmän hälsa. Det understryker vikten av fortsatt finansiell folkbildning och strävan efter god och jämlik hälsa.

Undersökningen visar att:

- Majoriteten har en positiv uppfattning om sin livssituation och sin allmänna hälsa.
- Det finns ett tydligt samband mellan finansiellt välbefinnande och individers allmänna hälsa. Personer med bättre upplevd hälsa har också ett bättre finansiellt välbefinnande. Omvänt har ekonomisk oro ett samband med sämre övergripande hälsa.
- En positiv syn på sin vardag kan kopplas till högre privatekonomiskt intresse och bättre finansiellt välbefinnande.
- Personer som har ett riskabelt spelande ägnar sig oftare åt spekulativt sparande i högriskprodukter.
- Män har starkare intresse och självförtroende när det gäller ekonomi och ser mer positivt på sin vardag än kvinnor.
- Unga vuxna är mindre positiva när det gäller sin vardag och anser sig ha lägre ekonomisk kunskap och självförtroende än äldre.

Bakgrund

Finansiell folkbildning och folkhälsa är nära sammankopplat. Därför har Finansinspektionen i samverkan med Folkhälsomyndigheten genomfört en undersökning om privatekonomi, finansiellt välbefinnande och allmän hälsa. Resultatet kommer att användas som underlag för myndigheternas fortsatta arbete med finansiell folkbildning respektive folkhälsa.

Finansiellt välbefinnande och allmän hälsa

Finansiellt välbefinnande, även kallat ekonomisk hälsa, är ett begrepp som innefattar hur den egna ekonomiska situationen ser ut och hur den upplevs. Vid gott finansiellt välbefinnande kan individen uppnå sina ekonomiska behov, ambitioner och mål, och kan också hantera ekonomiska kriser både nu och i framtiden. För att mäta finansiellt välbefinnande kombineras sex frågeställningar om den egna ekonomin. Dessa är nöjdhet, begränsningar, oro och stress, sparbelopp, löpande utgifter och oväntade utgifter.

Allmän hälsa syftar i detta sammanhang på hur individen uppfattar sitt eget allmänna hälsotillstånd, och inkluderar både fysiskt och psykiskt mående.

Undersökningen visar att finansiellt välbefinnande sammanfaller relativt väl med individens allmänna hälsa, det vill säga bättre upplevd hälsa speglas i ett bättre finansiellt välbefinnande. Resultaten visar även att de som har en positiv syn på sin vardagssituation i högre grad har ett privatekonomiskt intresse och ett bättre finansiellt välbefinnande.

Höga värden för finansiellt välbefinnande rapporteras främst av män, ålderspensionärer och personer som arbetar, inte har barn, har en universitetsexamen eller högre samt hushåll där nettoinkomsten är 50 000 kr eller mer i månaden. Omvänt, de med lägre värden för finansiellt välbefinnande är oftare kvinnor, flerbarnshushåll, ensamstående, utlandsfödda och hushåll där nettoinkomsten är mindre än 25 000 kr i månaden. De faktorer som har starkast samband med sämre finansiellt välbefinnande är oro kring vardagsekonomin och bristande sparförmåga.

Vad gäller de sex frågeställningarna som rör finansiellt välbefinnande visar undersökningen följande

1. En av tre är inte nöjd med sin nuvarande ekonomiska situation. Nöjdheten med den nuvarande ekonomiska situationen är positivt korrelerad med månadsinkomsten och är som högst bland dem med allra högst hushållsinkomst, över 100 000 kr netto i månaden.
2. Två av fem upplever att deras ekonomiska situation begränsar möjligheterna att göra saker som är viktiga för dem. Personer i åldrarna 65–79 år, tillika ålderspensionärer, uppger sig vara minst begränsade av sin ekonomiska situation.
3. En av tre känner sig ofta orolig eller stressad över sin ekonomiska situation, vilket är den faktor som har starkast negativt samband med allmän hälsa. Bland de 15 procenten med störst oro för sin egen ekonomiska situation finns en överrepresentation av hushåll som består av fem personer eller fler, och av ensamstående. Det finns också en överrepresentation av yngre, 18–44 år, mest

bland de allra yngsta i åldrarna 18–24 år, samt bland kvinnor. Personer med en högskoleutbildning känner oro i lägre utsträckning och oron minskar generellt med en ökande inkomstnivå.

4. Endast en av fem uppger sig helt och hållet vara nöjd med sitt sparbelopp varje månad. De som är allra nöjdast med sitt månatliga sparbelopp återfinns till störst del bland män, de allra äldsta i åldrarna 75–79 år, och hushåll med högst månadsinkomst (över 100 000 kr). Att göra en budget och försöka hålla sig till den är vanligast bland personer i åldrarna 25–44 år. Detta är samtidigt den åldersgruppen med lägst andel personer som är nöjda med det belopp de kan spara varje månad.
5. En av tre har under de senaste 12 månaderna haft svårigheter att klara löpande utgifter som till exempel mat och hyra. Personer mellan 18–44 år och personer med hemmaboende barn under 18 år har i högre utsträckning vid något eller flera tillfällen haft svårt att klara löpande utgifter än äldre respektive personer utan hemmaboende barn.
6. Tre av fem skulle ha möjlighet att betala en plötslig stor utgift, motsvarande den egna månadsinkomsten efter skatt, utan att behöva låna pengar eller be sin omgivning om hjälp. Var femte man och var tredje kvinna uppger sig inte ha kapacitet att hantera oväntade utgifter, på 13 000 kr eller motsvarande den egna månadsinkomsten efter skatt. Personer mellan 25 och 44 år upplever också att deras kapacitet att hantera oväntade utgifter är sämre jämfört med personer i andra åldersgrupper.

Vardagsekonomi och hälsa

På en övergripande nivå kan vi konstatera att merparten av deltagarna i undersökningen har en positiv syn på sin livssituation, liksom sin hälsa.

En av fem saknar, eller är osäkra på, om de har personer i sin närhet de kan anförtro sig till om sina innersta känslor eller om sin ekonomi. Det finns en stor överlappning i svaren på dessa frågor, 88 procent som svarar att de har någon de kan dela sina innersta känslor med och anförtro sig åt svarar också att de har någon att anförtro sig till vad gäller ekonomiska frågor. Utlandsfödda anser i lägre utsträckning att de har personer de kan anförtro sig till.

Personer med högst gymnasieexamen känner sig i högre grad stressade över sin ekonomiska situation. Utlandsfödda känner sig i högre grad stressade över närståendes ekonomiska situation.

Personer med högskoleutbildning har högre självskattade kunskaper om privatekonomi än andra grupper. Var sjätte person med en hushållsinkomst på 25 000 kr netto i månaden eller mindre, och var sjätte utlandsfödd anser sig ha

lägre ekonomiska kunskaper än andra. Lägst andel finns bland de yngsta i undersökningen, 18–24 år. Dessa grupper anser sig också sakna tillräckliga kunskaper för att hantera sin ekonomi. Personer mellan 18 och 44 år uppger i störst utsträckning att de ibland gör inköp de egentligen inte har råd med.

Drygt hälften är intresserade av ekonomiska frågor och en stor majoritet tycker det är viktigt att spara till en buffert för oförutsedda händelser. Högt privatekonomiskt intresse sammanfaller på ett förväntat sätt med inkomst och utbildningsnivå. Lägst privatekonomiskt intresse hittar vi bland de yngsta i undersökningen, 18–24 år.

Riskfyllt sparande och spelande

Kryptotillgångar utgör det vanligaste högrisksparandet, med 11 procent av högrisksparandet, men majoriteten i undersökningen ägnar sig inte åt högrisksparande i form av till exempel kryptotillgångar, högriskaktier, certifikat, hävstångsprodukter eller valutor. Det är vanligare att män har spekulerat i högrisksparande de senaste 12 månaderna och sett till åldersgrupper är högrisksparande vanligast bland de yngsta, 18–24 år. Kvinnorna har i lägre grad än männen spekulerat i högrisksparande de senaste 12 månaderna.

Två tredjedelar har spelat om pengar de senaste 12 månaderna och en dryg tredjedel uppger sig ha spelat om pengar på andra spelformer än lotterier, det vill säga spel som kasino, tips eller spel på hästar. Att ofta eller alltid spela för mer än man egentligen har råd att förlora är vanligast bland 18–34-åringar och allra vanligast i den yngsta gruppen, 18–24-åringar.

Riskabelt spelande är överrepresenterat bland män, 18–34-åringar, ensamstående, studerande, personer med relativt god inkomst och storstadsbor. Personer som har ett riskabelt spelande tenderar även att i högre grad ägna sig åt spekulativt sparande, till exempel sparande i kryptovalutor eller andra högriskprodukter, än de som inte har ett riskabelt spelande. De har också sämre finansiell hälsa oavsett vilken faktor man tittar på.

Nästan en femtedel anger att de ibland köper en lott när de känner att de inte har tillräckligt med pengar. Bland dessa är andelen med riskabelt spelande högre än bland dem som inte gör det.

Skillnader mellan kvinnor och män

Det är tydligt att män har högre intresse och självförtroende vad gäller privatekonomi. Männen har bättre förutsättningar att hantera oförutsedda utgifter men tar också större risker i form av högrisksparande och spelande.

Män ser mer positivt på sin vardagssituation än kvinnor då de i större utsträckning upplever att de har balans i livet, känner lugn och trygghet inför framtiden samt är nöjda med sin nuvarande ekonomiska situation.

Män har ett större intresse av ekonomiska frågor och följer den samhälls-ekonomiska utvecklingen i högre grad än kvinnor. Män har större tilltro till sina egna privatekonomiska kunskaper än vad kvinnor har och är mer bekväma med att prata om sin privatekonomiska situation med närstående.

Skillnader i olika åldrar

De yngre i åldersspannet 18–24 år liksom 25–44-åringarna ser mindre positivt på sin vardagssituation samt anser sig ha sämre kunskap och självförtroende vad gäller privatekonomi. Generellt ser vi att vardagssituationen upplevs som mer positiv med ökad ålder.

Undersökningen visar att åtta av tio har någon form av sparande och sju av tio har någon form av lån. Bland de 26 procenten som uppger att mer än hälften av hushållets inkomster, efter skatt, går till lån och skulder, samt bland dem som vid minst något tillfälle haft svårigheter att klara de löpande utgifterna, är 18–44-åringar överrepresenterade.

Sett till ekonomiskt stöd är det främst 25–44 åringar som har möjlighet att kunna låna pengar av familj, släkt eller vänner med kort varsel. Denna grupp tillsammans med de allra yngsta i åldrarna 18–24 år är också de som i störst utsträckning fått ekonomiskt stöd i vuxen ålder.

I en orolig ekonomi

Drygt hälften har minskat sina utgifter det senaste 12 månaderna medan 20 procent har ökat sina utgifter genom till exempel nya lån eller ökad konsumtion. Personer med en månadsinkomst på mindre än 25 000 kr netto i månaden har i högre grad minskat sina utgifter men i lägre utsträckning sett över sin lånesituation. Barnfamiljer har i högre grad sett över sin lånesituation.

Det finns en relativt stor överlappning mellan hur personer har svarat kring försäkringsskydd och lånesituation. Tre av fem av dem som har sett över sina försäkringar har också sett över sin lånesituation, och sju av tio som inte har sett över sina försäkringar har inte heller sett över lånen.

Sju av tio skulle klara av en oväntad utgift på 13 000 kr utan att behöva låna pengar och samma andel har inte upplevt svårigheter att hantera löpande utgifter det senaste året. Sex av tio skulle klara en stor oväntad utgift, motsvarande den egna månadsinkomsten efter skatt, utan att behöva be om hjälp eller behöva låna pengar.

De yngre i åldersspannet, 18–24 år liksom 25–44-åringarna, har i högre grad än äldre ökat sina utgifter de senaste månaderna (nya lån eller konsumtion) och har i högre utsträckning haft svårt att klara löpande utgifter de senaste 12 månaderna.

Slutsatser

Oavsett vilka förändringar som önskas göras, vad gäller ens privatekonomi eller hälsa, kommer man längre med kunskap. Därför är det förebyggande och åtgärdande arbetet med finansiell folkbildning och folkhälsa fortsatt viktigt på såväl individ- som samhällsnivå. Kunskap är ett viktigt verktyg för ökad motståndskraft mot finansiell problematik, ekonomisk oro och stress och för att bättre kunna ta medvetna beslut.

Som en del i det konsumentskyddande arbetet gör FI olika insatser för att stärka konsumenternas ställning på finansmarknaden genom finansiell folkbildning. Genom utbildningar, informationsmaterial och olika kommunikativa insatser som anpassats till olika målgruppers behov sprids kunskap om privatekonomi.

Undersökningen visar att många är oroliga och stressade för sin ekonomi och har svårt att få pengarna att räcka till. Det skapar situationer som gör konsumenterna ännu mer sårbara för skuldsättning, mer benägna att ta lån och får ett sämre finansiellt välbefinnande. Därför är det viktigt att fortsätta arbeta med finansiell folkbildning och kunskapsspridning i befolkningen.

Om undersökningen

Undersökningen riktade sig till ett urval av svenska befolkningen mellan 18 och 79 år och har genomförts av undersökningsföretaget Origo Group på uppdrag av Finansinspektionen i samverkan med Folkhälsomyndigheten.

Undersökningen genomfördes under november och december 2023. Webbenkäten bestod av ett 30-tal frågor av såväl deskriptiv natur (sociodemografisk, innehav av sparformer etcetera) som mer subjektiv natur (bedömningar av attityder, beteenden etcetera).

Två kompletterande datainsamlingsmetoder användes i syfte att samla in svar från 2 000 sociodemografiskt representativa deltagare. Först gjordes ett postalt utskick till 5 000 personer, vilket genererade 756 svar. Därefter samlades 1 260 svar in via en webbpanel. Någon viktning av svaren i efterhand gjordes inte.